
Forslag til
Programansøgning

Pulje til kommuners og
regionens
landdistriktsprojekter under
aftalen om Grøn Vækst

Udkast pr. 22. august 2011

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Programgruppe	4
A1: Hvilken region deltager	4
A2: Hvilke kommuner deltager	4
A3: Støtter indsatsen op om landdistriktskommuner (yder- og landkommuner)	5
A4: Hvilke kommuner har ikke ønsket at deltage med kommunal medfinansiering.	5
B. Baggrund og formål	6
B1. Baggrund og formål for indsats	6
Formål med indsatsen	6
Baggrund	7
Prioritering af få større projekter	8
B2. Bilagsoversigt (vedlagte bilag, analyser mv. der dokumenterer behovet for indsatsen)	8
Kommunale analyser m.m.	8
Regionale analyser	8
C. Beskrivelse af indsatsen	9
C1. Sammenhængende udviklingsindsats	9
C2. Udviklingsindsatser	10
C2.1 Udvikling af attraktive levevilkår	10
C2.2 Udvikling af nye arbejdspladser	12
C2.3 Netværksaktiviteter og afsætning af fødevarer	16
C2.4 Udvikling og demonstration i fødevarerektoren m.m.	19
C2.5 Natur og miljøprojekter	22
C3. Forventede resultater og anvendte effektindikatorer	25
C4. Hvor mange nye arbejdspladser forventes etableret i landdistriktskommuner	25
D. Inddragelse og information af målgrupper	27
Hvordan inddrages, informeres, berøres målgruppen af indsatsen og aktiviteterne	27
E. Styring af indsatsen	28
E1. Her beskrives hvorledes indsatsen styres/koordineres samt programindgang for FødevarerErhverv	28
E2. Beskrivelse af hvorledes projekterne prioriteres	29
Ansøgningsrunder, prioriteringer m.m.	29
E3. Beskrivelse af samlet budgetstyring/koordinering	31
F. Budget og Finansiering	32
F1. Overordnet budget samt samlet tilskudsbeløb for indsatsen	32
F2. Indikativ årlige budgetter fordelt på tilskudsordninger og tilvejebringelse af offentlig medfinansiering	33

G. Tilvejebringelse af programmet	34
G1. Beskrivelse af proces mv. forud for programmets tilblivelse	34
H. Tidsplan	35
I1. Beskrivelse af hvordan indsatsen spiller sammen med andre indsatser .	36
J. Snitflader til andre indsatser	37
G1. Beskrivelse af snitflader til andre EU-finansierede indsatser	37
Bilag: Effekter	38

Programgruppe

Kommunerne i Region Midtjylland og Region Midtjylland har etableret en programgruppe og et samarbejde om udmøntning af 200 mio. kr. puljen til kommuner og regioners egne landdistriktsprojekter.

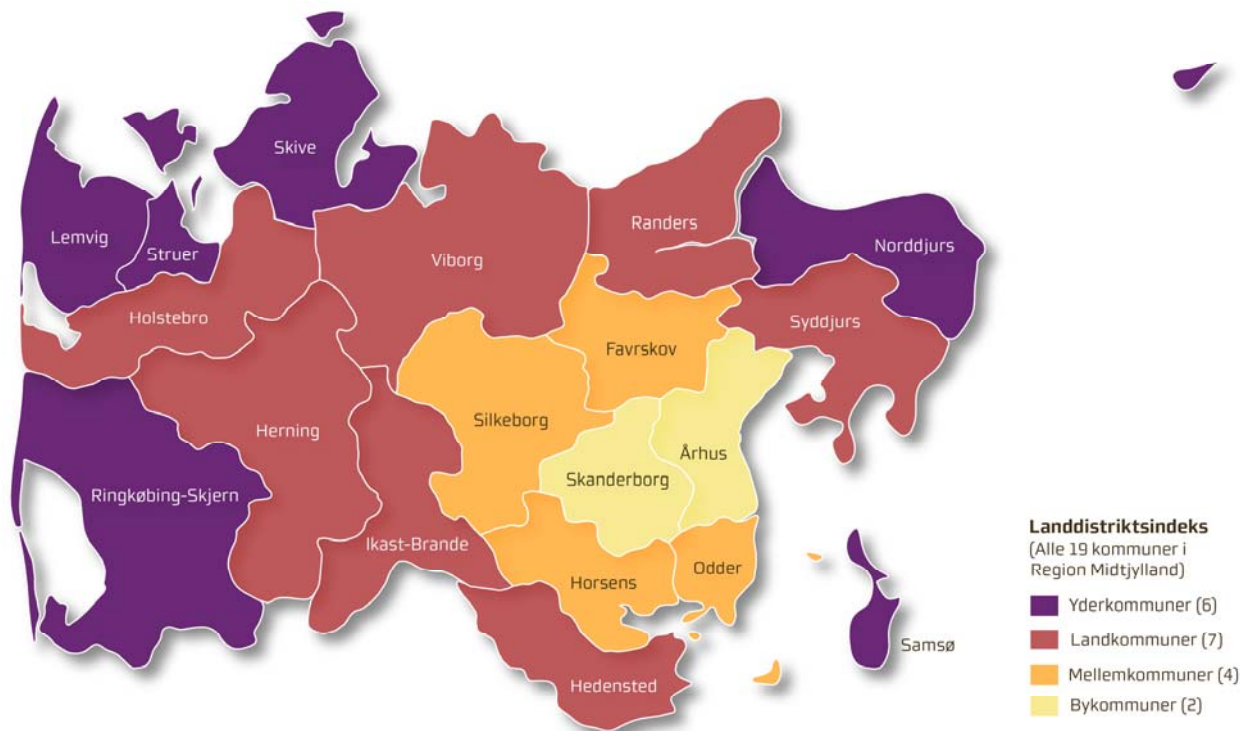
Programmet for " Pulje til kommuners og regioners landdistriktsprojekter under aftalen om Grøn Vækst" (i det følgende kaldet **Grøn Vækst**) i Region Midtjylland er udarbejdet af en arbejdsgruppe bestående af kommunale repræsentanter og regionale repræsentanter.

A1: Hvilken region deltager

Programområdet er Region Midtjylland.

A2. Hvilke kommuner deltager

Alle kommuner i Region Midtjylland er omfattet af programmet. Bykommunerne Aarhus og Skanderborg er dog ikke støtteberettiget i forhold til LAG bekendtgørelserne om attraktive levevilkår og nye arbejdspladser.

A3: Støtter indsatsen op om landdistriktskommuner (yder- og landkommuner)

Indsatsen gennemføres i alle kommuner i Region Midtjylland. Yder- og landkommuner i Region Midtjylland udgør 13 ud af 19 kommuner.

Et centralt element i programmet er etablering af nye arbejdspladser via en prioriteret indsats hvor turisme udgør den aktivitet, der binder indsatsområderne sammen. I yder- og landkommuner i regionen udgør turismen en styrkeposition, der ønskes yderligere udviklet gennem en fokuseret indsats.

I forbindelse med prioritering af konkrete projektansøgninger bliver der særligt lagt vægt på at tilgodese udvikling i regionens yder- og landkommuner. Det bemærkes, at der kan gennemføres projekter i alle regionens 19 kommuner, dog ikke efter de to LAG bekendtgørelser i bykommunerne Aarhus og Skanderborg.

A4. Hvilke kommuner har ikke ønsket at deltage med kommunal medfinansiering.

Alle kommuner i Region Midtjylland ønsker at deltage i programmet.

B. Baggrund og formål

Programmet for Grøn Vækst i Region Midtjylland tager udgangspunkt i regeringens aftale om Grøn Vækst. Af denne aftale fremgår det, at kommuner og regioner får mulighed for at medfinansiere egne indsatser under Landdistriktsprogrammet. Fødevarerministeriet stiller EU-midler (280 mio. kr. i perioden 2010-2013) under Landdistriktsprogrammet til rådighed for regioner og kommuner til udviklingsaktiviteter.

Landdistriktsprogrammets overordnede mål:

- Etablering af nye arbejdspladser.
- Forbedring af konkurrenceevnen.
- Bidrag til renere miljø og bedre natur.
- Attraktive levevilkår i landdistrikterne.

B1. Baggrund og formål for indsats

Landdistrikter og yderområder i Region Midtjylland har igennem en årrække gennemgået strukturelle forandringer, hvilket har ført til store udfordringer med tab af arbejdspladser og fraflytning. Der er behov for omstilling og fornyelse i erhvervene, hvis der i fremtiden skal sikres udvikling og vækst i regionens landdistrikter og yderområder, samt at vækstpotentialet i disse områder skal udnyttes.

Formål med indsatsen

Det overordnede formål med Grøn Vækst indsatsen i Region Midtjylland er:

- at fremme erhvervsudvikling gennem etablering af nye jobs og forbedret konkurrenceevne
- at bidrage til bedre og mere attraktive levevilkår i landdistrikterne
- at fremme natur og miljø for dermed at forbedre levevilkår.

i form af en sammenhængende strategisk indsats for vækst og udvikling i landdistrikter og yderområder i Region Midtjylland ved udnyttelse af de styrkepositioner, der er i de enkelte områder.

Indsatsen skal også understøtte samarbejdet mellem kommunerne og LAG'erne og dermed medvirke til en styrket landdistriktsudvikling.

Kommunerne og Region Midtjylland lægger vægt på, at de konkrete projekter medvirker til at skabe vækst og udvikling i landdistrikterne med fokus på etablering af arbejdspladser.

Baggrund

Kommunerne er de centrale aktører for udvikling af landdistrikterne gennem varetagelse af de kommunale opgaver, uanset om dette er offentlig service, planlægning eller vedligehold af offentlige kommunale arealer.

Kommunerne har generelt formuleret kommunens politik på området i en kommunal landdistriktspolitik og indgår i et tæt samarbejde med LAG'er og landdistriktsråd, sogneforeninger m.m.

En række kommuner i Region Midtjylland har i samarbejde med borgerne udarbejdet udviklingsplaner for landdistrikterne. I udviklingsplanerne er der fokus på det enkelte landdistrikts potentiale og fremtidige udviklingsmuligheder. Udover at kommunerne bruger udviklingsplanerne i deres planlægning af nye initiativer på landdistriktsområdet, bliver de også brugt i de enkelte landdistrikter som grundlag for at søge støtte f.eks. via LAG til at realisere projekter.

Region Midtjylland lægger vægt på at også yderområder og landdistrikter tilgodeses via igangsætning af initiativer indenfor lokale styrkepositioner. Region Midtjylland har gennemført en analyse af det erhvervsmæssige vækstpotentiale i regionens yderkommuner og har på administrativt niveau etableret et samarbejde med disse kommuner om nye erhvervsudviklingsprojekter.

Vækstforum Midtjylland vil med sin "Erhvervsudviklingsstrategi 2010-2020" og tilhørende handlingsplan sikre en balanceret erhvervsmæssig udvikling, der bygger på lokale værdier og fastholdelse og udvikling af lokale ressourcer. Udvikling af landdistrikter og yderområder er således en tværgående indsats, der skal sikres og løftes gennem de 8 indsatsområder i Vækstforums handlingsplan.

Fødevarer og turisme indgår som to af vækstforums centrale indsatsområder i Vækstforums handlingsplan. Disse to indsatsområder er også centrale områder for landdistriktsudviklingen i programmet for Grøn Vækst, da der gennem udviklingsprojekter indenfor disse områder kan skabes øget beskæftigelse og indtjening i landdistrikterne. Turisme giver endvidere nye jobmuligheder for den del af den ufaglærte del af arbejdsstyrken, som ikke længere rummes inden for andre erhvervsområder. Indsatserne giver desuden et generelt kompetenceløft af arbejdsstyrken.

Programmet retter sig mod at offentlige myndigheder kan gennemføre projekter, der støtter udviklingen af landdistrikterne i Region Midtjylland. Den offentlige indsats skal medvirke til at give befolkningen bedre levevilkår, men også resultere i flere beskæftigede og større omsætning hos private virksomheder.

Prioritering af få større projekter

Skal der skabes fornyet udvikling og vækst i regionens landdistrikter og yderområder, er der behov for en fokuseret indsats gennem større konkrete udviklingsprojekter, der skaber erhvervsmæssig vækst. Det betyder blandt andet, at der er behov for et øget samarbejde mellem aktører både offentlige og private f.eks. udviklet i nye partnerskaber.

Kommunerne og Region Midtjylland ser gerne, at der i forbindelse med udarbejdelse af de konkrete projekter og ansøgninger arbejdes på projekter, der går tværs af kommuner og inddrager aktører fra andre regioner i større tværgående projekter.

Kommunerne og Region Midtjylland lægger vægt på, at der udvikles et begrænset antal større sammenhængende projekter med klare målbare effekter. Såfremt der opstår behov for mindre projektansøgninger, vil disse blive forsøgt samlet i en større "pakke".

Programmet giver mulighed for at gennemføre projekter i fællesskab mellem kommunerne og regionen samt at gennemføre rene kommunale projekter. Region Midtjylland vil via midler til erhvervsfremme med udgangspunkt i en indstilling fra Vækstforum kunne yde støtte til erhvervsrettede projekter under forudsætning af, at disse har udgangspunkt i Vækstforums handlingsplan.

B2. Bilagsoversigt (vedlagte bilag, analyser mv. der dokumenterer behovet for indsatsen)

Følgende analyser er direkte rettet mod erhvervsmæssig vækst og udvikling i landdistrikter.

Kommunale analyser m.m.

- RegLab analysen "Ny inspiration og læringspunkter til erhvervsudvikling – i yderområder og landdistrikter"

Regionale analyser

- Turismens Vækstpotentiale i Region Midtjylland, 2010 (Teknologisk Institut)
- Analyse af det erhvervsmæssige vækstpotentiale i yderkommuner i Region Midtjylland, 2011 (Damvad a/s)
- Uddannelsesbehov i fødevarerhvervet, marts 2011 (New Insight)

Der findes desuden adskillige analyser, der indeholder dele som er relevant i forhold til udvikling i landdistrikterne. Disse er dog ikke listet her.

C. Beskrivelse af indsatsen

Det regionale program for Grøn Vækst i Region Midtjylland giver mulighed for at gennemføre projekter indenfor rammerne af følgende fem eksisterende bekendtgørelser:

- **LAG bekendtgørelsen:** Etablering af nye arbejdspladser i landdistrikterne.
- **LAG bekendtgørelsen:** Etablering af attraktive levevilkår.
- **Netværksaktiviteter:** Netværksaktiviteter og afsætning af fødevarer.
- **Udvikling og demonstration i fødevarerektoren:** Udvikling og demonstration i det primære jordbrug og forarbejdning i fødevarerektoren.
- **Natur og miljøprojekter:** Fremme bedre natur og miljø, samt give bedre adgang til naturen.

Region Midtjyllands og kommunernes mulighed for at medfinansiere projekter fremgår af nedenstående skema:

Tilskudsordning	Region Midtjylland	Kommunerne
Attraktive levevilkår *)		X
Nye arbejdspladser *)	X	X
Netværksordning	X	X
Demonstrationsprojekter i fødevarerektoren	X	X
Natur og miljø		X

*) Her kan kun indgå de 17 kommuner i Region Midtjylland, der er omfattet af landdistriktsprogrammet, mens de tre andre ordninger giver mulighed for støtte i alle 19 kommuner. Aarhus og Skanderborg kommune er som bykommuner ikke omfattet af landdistriktsprogrammet.

Prioritering af indsatsen og fordeling af midler mellem de fem indsatsområder fremgår af afsnit F Budget og finansiering.

C1. Sammenhængende udviklingsindsats

Udviklingsindsatsen i Programmet for Grøn Vækst for Region Midtjylland skal ses som et led i en samlet landdistriktsindsats bestående af blandt andet kommunernes landdistriktsaktiviteter, den regionale erhvervsfremme og LAG'ernes arbejde. Kommunernes indsats rækker bredt fra planlægning af det åbne land, natur- og miljøopgaver, kommunal service, erhvervsfremme, samarbejde og støtte til landdistriktsråd m.m.

Programmet for Grøn Vækst i Region Midtjylland har fokus på udvikling af landdistrikterne via en forstærket indsats for at skabe nye jobs indenfor områderne fødevarer og turisme.

Indsatsen på fødevareområdet har bl.a. fokus på regionale afsætningsnetværk for at skabe øget omsætning af lokale fødevarer. Et centralt element er her koblingen til turisme og "oplevelsesøkonomien", hvor der gennem udvikling og afsætning af lokale og regionale kvalitetsfødevarer til restauranter, lokale butikker m.m. gives turisterne i området nye oplevelser.

Udviklingsindsatsen gennem de fem indsatsområder bør overordnet støtte op om udviklingen af turismen i Region Midtjylland. Dette fokus er i overensstemmelse med, at kommunerne og Region Midtjylland i Vækstforums strategi og handlingsplan har prioriteret turisme som et nyt markant indsatsområde.

Det betyder, at de konkrete projekter under de fem indsatsområder – beskrevet i det følgende – bør understøtte udviklingen af turismen. Udvikling af attraktive levevilkår har derfor fokus på udvikling af mere attraktive landsbyer og landdistrikter, der gør det mere attraktivt at være turist i området. Tilsvarende betyder det, at natur- og miljøprojekter også skal have fokus på turisternes ønsker om adgang til naturen, rekreation og naturoplevelser.

Indsatsen med udvikling af fødevareområdet har dels fokus på at styrke sammenhængen til udvikling af turismen og merværdi via oplevelser og dels fokus på kompetenceudvikling, udvikling af nye forretningsmodeller og afsætningskanaler samt udviklings- og demonstrationsprojekter inden for processer, teknologi mv.

Der lægges vægt på, at projekter gennemføres på et bæredygtigt grundlag med respekt for naturen og dermed i overensstemmelse med formålet om at fremme natur og miljø. Desuden lægges der også vægt på økonomisk bæredygtige projekter, der kan videreføres efter at støtten fra programmet er ophørt.

Projekter skal udover at kunne støttes under programmet for Grøn Vækst også være berettiget til støtte under en af de fem landdistriktsbekendtgørelser.

C2. Udviklingsindsatser

C2.1 Udvikling af attraktive levevilkår

Målsætninger:

Målsætningen for indsatsen er at udvikle og forbedre landdistrikter som attraktive steder at bo, leve, arbejde og besøge. Derved tiltrækkes nye indbyggere og fraflytning

mindskes. Målsætningen skal samtidig tilgodesø ønsket om at tiltrække flere turister og sikre disse en oplevelse med større kvalitet

Målgrupper:

De primære målgrupper udgøres af:

- Kommunerne
- Landsbyforeninger (landsbyråd, borgerforeninger, distriktsråd og øvrige lokale foreninger, der kan støttes af kommuner).
- Destinationsselskaber og turistforeninger

Udviklingsindsats:

Det er vigtigt for udviklingen i kommunerne og i regionen, at landdistrikterne er velfungerende og attraktive områder for bosætning og turisme, og at disse områders udviklingsmuligheder udnyttes optimalt. Dette sker blandt andet ved at fastholde og udvikle de basale serviceydelser, gennem fornyelse af landsbyer og ved at forbedre rammebetingelser som kultur- og fritidstilbud.

Indsatsen retter sig mod fornyelse og udvikling af landsbyer og landdistrikter for at bidrage til en positiv økonomisk og social udvikling, så landdistrikterne forbliver et godt sted at arbejde, bo og leve for alle aldersgrupper. Samtidig bliver landdistrikterne attraktive for turister og potentielle tilflyttere.

Programmet gennemføres indenfor rammerne af den eksisterende LAG ordning. Der gennemføres i de 17 landdistriktskommuner i Region Midtjylland en række projekter, som har til formål at forbedre levevilkårene i landsbyer og landdistrikter. Indsatsen under Puljen til Grøn Vækst og LAG ordningen understøtter og supplerer hinanden. Det forventes, at der primært vil være tale om kommunale indsatser

Indsatser, der skal medvirke til at sikre målsætningens realisering, retter sig primært mod følgende tre indsatsområder:

- Etablering og forbedring af basale servicefaciliteter
- Fornyelse og udvikling af landsbyer
- Bevarelse og forbedring af natur- og kulturarv og adgangen hertil

De basale servicefaciliteter kan bestå af aktiviteter, der forbedrer levevilkårene i landsbyerne f.eks. i form af erhvervs- og virksomhedsrettede servicefaciliteter og kultur- fritids- og sportsfaciliteter. Der kan også tænkes i etablering af digital infrastruktur, nye mødeformer og sociale netværk i landsbyerne.

Fornyelse i landsbyerne handler om at gøre landsbyerne mere attraktive for bosætning f.eks. ved renoveringer, mindre miljøprojekter og energiprojekter. Ligeledes kan fornyelse handle om nytænkning i forhold til anvendelse af den eksisterende

bygningssmasse – dels for at forskønne nærmiljøet, dels for at skabe nye muligheder i landdistrikterne.

Bevarelse og forbedring af natur- og kulturarv kan bestå af formidlingsprojekter, udvikling af oplevelses- og turistprojekter samt naturgenopretning og rekreativ infrastruktur.

Projekter bør tage udgangspunkt i den kommunale landdistriktspolitik for udvikling af landsbyer og landdistrikter og forbedring af deres servicefaciliteter.

Forventede projekter:

Der forventes større ansøgninger indenfor følgende områder:

- udvikling og etablering af rekreative områder og adgangsforhold
- udvikling og forbedring af mødesteder (f.eks. forsamlingshuse)
- energirenovering af bygningssmassen i landdistrikter
- udvikling og etablering af nye energiforsyningsløsninger i tyndt befolkede områder
- bevaring og formidling af natur- og kulturhistorie

Forventede resultater og anvendte effektindikatorer:

Det overordnede resultat af indsatsen forventes at være en forbedring af landdistrikter som et attraktivt sted at bo, leve, arbejde og besøge. Et resultat, der måles på følgende effektindikatorer:

- 15 nye, forbedrede eller bevarede servicefaciliteter
- 15 renoverede bygninger
- 15 natur- og kulturarvsprojekter
- 300 tilflyttere som følge af fornyelse
- 20 nye aktiviteter
- 5.000 nye overnatninger.

C2.2 Udvikling af nye arbejdspladser

Målsætninger:

Målsætningen for indsatsen er at skabe nye arbejdspladser og øget omsætning i landdistrikterne gennem

- en fokuseret turismeindsats med udvikling af eksisterende og nye turistprodukter samt udvikling og gennemførelse af markedsføring og salg af turistprodukter.

- en udvikling og etablering af kollektiv energiforsyning i landsbyer som en basal servicefacilitet, hvor der udvikles nye løsninger til energiforsyning af landsbyer.

Målgrupper:

De primære målgrupper udgøres af:

- Offentlige aktører (turistdestinationer, kommuner, det regionale turismeudviklingselskab m.m.)
- Offentligt lignende foreninger, der kan støttes af kommuner og regioner

Den offentlige indsats skal resultere i flere beskæftigede og større omsætning hos private virksomheder.

Udviklingsindsats:

En væsentlig forudsætning for udvikling af landdistrikterne er, at der findes lokale arbejdspladser inden for fremstilling og service, hvilket også medvirker til at gøre landsbyer og landdistrikter attraktive for bosætning.

Turisme er et af de erhverv, som har potentiale til at bidrage til at skabe nye forretningsmuligheder og lokale arbejdspladser, ved at tage afsæt i stedbundne værdier. Samtidig åbner turismen op for nye forretningsmuligheder på tværs af sektorer og muligheder for samspil til blandt andet fødevarerområdet, energisektoren (erhvervsturisme), rekreation i naturen (natur og miljø) m.m.

Indsatsen under programmet for Grøn Vækst retter sig primært mod:

- Turisme
- Forbedring af basale servicefaciliteter

Turisme er et nyt prioriteret satsningsområde i Vækstforums Erhvervsudviklingsstrategi frem mod 2020. Dette betyder blandt andet, at en række kommuner sammen med turistdestinationer arbejder målrettet på udvikling af turismen i et samspil med Region Midtjylland.

Turismeindsatsen sigter mod at skabe fornyet vækst gennem en mere fokuseret og professionel turisme – og dermed øge turisterhvervets konkurrenceevne på det nationale og internationale marked. Det globale marked for turisme er i stærk vækst, men i Region Midtjylland har vi ikke været i stand til at udnytte vækstmuligheden til markant at øge antallet af turister og deres døgnforbrug. Tværtimod har turismen i en årrække været præget af stagnation og tilbagegang.

Turismen rummer mange muligheder for en styrket lokal og regional erhvervsudvikling - ikke mindst i regionens landdistrikter og yderområder, hvor turismen udgør en styrkeposition. I disse områder er der store uudnyttede potentialer, som kan realiseres gennem en specialiseret og sammenhængende turisme. Ved at udnytte landdistrikter og yderområdernes autenticitet og stedbundne værdier kan der skabes blivende og stedbundne arbejdspladser.

Turismeindsatsen under programmet for Grøn Vækst understøtter og supplerer Vækstforums indsats for udvikling af turismen. Dette sker ved øget fokus på udvikling og markedsføring af større sammenhængende turismeprojekter i landdistrikterne, der medvirker til at styrke de sociale og økonomiske betingelser for en bæredygtig udvikling i landdistrikterne.

Der er fortsat behov for udvikling af turistprodukternes indhold og kvalitet. Især i form af specialiserede produkter f.eks. bundet sammen af temaer og logiske produktsammenhænge, set med gæstens øjne. Målet med produktudviklingen er at kommercialisere blandt andet de mange gratis oplevelser til salgbare kvalitetsprodukter samt at styrke koblingen mellem dem gennem en højere grad af produkt-pakketering.

Udvikling af turistprodukter, der kobler oplevelser baseret på naturen (landskabet i form af hav, fjorde, skove, landbrugslandet m.m.), kultur, kulturmiljøer m.m., er med til at skabe nye oplevelsesprodukter.

Der findes en række turistprodukter – der allerede er udviklet - men som i for ringe grad bliver markedsført og solgt på markedet. Gennem et øget geografisk samarbejde i alliancer mellem turistdestinationer og virksomheder kan der skabes grundlag for et stærkere fokus på markedsføring og salg, hvorved der vil kunne skabes en øget indtjening og beskæftigelse. Der skal lægges vægt på at styrke og udvikle professionelle salgs- og servicestrategier især i forhold til online markedsføring og booking.

Der kan gennemføres såvel regionale projekter (medfinansieret af kommunerne og Regionsrådet) som "rene" kommunale projekter. De "rene" kommunale projekter bør understøtte og supplere Vækstforums (og dermed kommunernes) handlingsplan for turisme og bør fokusere på at skabe øget omsætning og beskæftigelse.

Etablering af kollektiv energiforsyning i mindre byer og landsbyer baseret på anvendelse af lokale stedbundne energikilder vil medvirke til etablering af nye arbejdspladser.

Der kan gennemføres udviklings- og planlægningsaktiviteter for kollektive energiforsyningsanlæg, der har til formål at afprøve og udvikle nye teknologiske løsninger med anvendelse af stedbundne energikilder. Der bør arbejdes med løsninger,

hvor der indgår energibesparelser, forretningsudvikling af eksisterende og nye virksomheder, samt nye løsninger på fremtidens energi- og klimaudfordringer.

Da der er betydelig interesse for udvikling og anvendelse af nye energiløsninger bør projekter også have opmærksomhed på, at disse også kan indgå i en erhvervsturisme, der synliggør og markedsfører energiløsninger.

Forventede projekter:

Der forventes følgende større ansøgninger, der har til formål at skabe udvikling i turismen:

- Hærvejen
- Gudenåen og Randers Fjord
- Limfjorden
- Destination Djursland – som stærkt feriested
- Destination Ringkøbing Fjord – som stærkt feriested.

Bortset fra Destination Ringkøbing Fjord består de øvrige projekter i fælleskommunale projektsamarbejder mellem adskillige kommuner.

Kommunale projekter:

Der forventes gennemført projekter omhandlende:

- Energiforsyning af Fur
- Energiforsyning af lokalsamfund baseret på alternative muligheder for bæredygtig energiforsyning.

Forventede resultater og anvendte effektindikatorer:

Der anvendes effektindikatorer som angivet i ansøgningskemaet til LAG bekendtgørelsen. Der forventes følgende resultater ved udgangen af 2015:

- 200 nye arbejdspladser
- 30.000 flere turister årligt

Der vil kun i begrænset omfang ske en tilflytning til Region Midtjylland som følge af programmet, idet nye jobs vil blive besat af personer bosat i regionen.

Projekter som medfinansieres af Region Midtjylland skal desuden forholde sig til effektindikatorer angivet i Vækstforums handlingsplan. Der forventes følgende effekt på vækst:

- 5,5% årlig vækst i omsætningen indenfor turismeområdet

C2.3 Netværksaktiviteter og afsætning af fødevarer

Målsætninger:

Fødevarer er et prioriteret satsningsområde i Vækstforums Erhvervsudviklingsstrategi frem mod 2020. Indsatsen sigter på at forbedre især de små og mellemstore virksomheders innovationskompetencer for at lette omstillingsprocessen fra traditionel masseproduktion til en mere differentieret og værdiskabende fødevarereproduktion.

I landdistrikts- og yderområdesammenhæng er fokus på udvikling af fødevarereproducenter og fødevarenetværk en vigtig løftestang for udviklingen af det lokale erhvervsliv.

De iværksatte initiativer under Vækstforums fødevarerindsats har primært fokus på de mindre og mellemstore virksomheder, som udgør hovedparten af det midtjyske fødevarerhverv. Der er erkendt et behov for også at iværksætte en indsats for de små fødevarereproducenter. Disse producenter står ofte for nogle af de kvaliteter, som trenden omkring fremtidens fødevarer foreskriver: Bæredygtighed, sundhed, smagskvalitet og den gode historie. De små fødevarereproducenter udgør samtidig en vigtig inspirations- og fødekilde for "det store" fødevarerhvervs fremtidige produkter og forretningskoncepter. Eksisterende projekter som f.eks. Vestjyske Fødevarer og Oplevelser har vist, at professionalisering og organisering af små fødevarereproducenter kan være med til at åbne op for dette potentiale.

Formålet med indsatsen under netværksordningen er derfor at styrke udviklingen i fødevarerhvervene i landdistrikter og yderområder gennem

- udvikling af kompetente regionale afsætningsnetværk, hvor de forretningsmæssige potentialer kan udvikles i fællesskab
- udvikling af nye forretningsmodeller
- professionalisering af netværksaktørerne

Målgrupper:

Målgruppen er såvel eksisterende som nye, større regionale fødevarenetværk. Det vil sige netværk af lokale fødevarereproducenter og mindre netværksinitiativer, der er på vej til eller har samlet og organiseret sig i større, fælles afsætnings- og markedsføringsenheder under ét fælles brand.

Udviklingsindsats:

Afsætningsnetværk for regionale fødevarer:

Indsatsen har fokus på etablering, videreudvikling og markedsføring af regionale afsætningsnetværk, eksempelvis inspireret af erfaringerne fra projekt Vestjyske

Fødevarer og Oplevelser, der har opnået godkendelse under EU-mærkningsordningen "Culinary Heritage".

Indsatsen skal samle og organisere lokale fødevarereproducenter og mindre netværksinitiativer i større fælles afsætnings- og markedsføringsenheder under ét fælles brand. Kravet er, at der kan skabes interesse for og aktiv tilslutning til et fælles særegent og meningsfuldt brand, der gerne må koble sig op på eksisterende mærkningsordninger, eksempelvis EU's "Culinary Heritage" eller tilsvarende. Det er vigtigt, at igangsatte netværk arbejder målrettet hen imod at blive økonomisk selv bærende efter projekternes afslutning.

Konkrete projektaktiviteter kan bl.a. omfatte facilitering, projektledelse, rekruttering af nye netværksdeltagere (producenter, restauranter, besøgssteder, detailhandel mfl.), netværksmøder, udarbejdelse af en klar forretningsplan med henblik på fremtidssikring af netværk, events og markedsaktiviteter, samarbejde/udveksling med andre afsætningsnetværk og sammenslutninger samt dokumentation og udarbejdelse af fælles markedsføringsmaterialer.

Udvikling af nye forretningsmodeller:

Indsatsen har fokus på udvikling og afprøvning af nye forretningsmodeller for produktion og afsætning af regionale fødevarer inden for følgende temaer:

- *Øget afsætning til detailhandlen*
Indsatsen har fokus på at udvikle, afprøve og forankre nye forretningsmodeller for netværk af fødevarereproducenter og -leverandører med det formål at øge afsætningen til detailhandlen. I projekterne udvikles og afprøves forskellige afsætningskoncepter/-modeller og logistik- og samarbejdsformer i samarbejde med udvalgte butikker og detailkæder.

Det skal undervejs i projekterne undersøges, om de afprøvede modeller eller elementer i dem kan anvendes og danne grundlag for konkrete afsætningssamarbejder.

- *Mad til mange: Offentlig bispisning*
Indsatsen har fokus på at udvikle, afprøve og forankre nye forretningsmodeller med det mål at skabe øget afsætning fra regionale netværk af lokale fødevarereproducenter i forhold til den offentlige sektor - kantiner, sygehuse m.v.
- *Fødevarer/turisme*
Indsatsen har fokus på at udvikle, afprøve og forankre nye forretningsmodeller med det mål at skabe øget afsætning fra regionale netværk af lokale fødevarereproducenter i forhold til "oplevelsesområdet" (kultur-/besøgssteder og hotel-/restaurationsbranchen). Der kan f.eks. arbejdes med udvikling og

afprøvning af forretningsmodeller for samarbejde mellem regionale fødevarenetværk og turismeaktører i regionen.

Med indsatsen skal der iværksættes udviklings- og forsøgsprojekter i større skala, med henblik på at teste mulighederne for at skabe konkrete afsætnings samarbejder inden for de nævnte områder.

Professionalisering af netværksaktører:

Indsatsen skal hjælpe netværksaktører til at imødekomme de forretningsmæssige, produktionsmæssige og samarbejds mæssige krav, som deltagelse i regionale afsætningsnetværk kræver. Det vil f.eks. sige projekter med fokus på kompetenceudvikling af netværksmedlemmerne, eksempelvis ved hjælp af workshops, seminarer, matchmaking arrangementer m.v.

Det kan være kompetenceudvikling inden for forskellige emner som eksempelvis

- professionel tilgang til samarbejde med andre netværksdeltagere
- merværdi via salg af oplevelser (direkte eller indirekte), knyttet til netværksdeltagernes produkter eller serviceydelser
- indsigt i producent og aftager-siden
- forretningsforståelse og forretningsplaner
- styrkelse af innovations- og produktudviklingskompetencer.

Målet er at kvalificere de enkelte netværksmedlemmers muligheder for at deltage i, bidrage til samt få et forretningsmæssigt udbytte af netværkssamarbejdet.

Der vil være mulighed for at gennemføre projekter med deltagere på tværs af fødevarenetværk.

Forventede projekter:

Der forventes ansøgninger inden for tre ovenstående indsatsområder fra både eksisterende og nye, større regionale fødevarenetværk. Det vil sige netværk af lokale fødevareproducenter og mindre netværksinitiativer, der er på vej til eller har samlet og organiseret sig i større, fælles afsætnings- og markedsføringsenheder under ét fælles brand. Eksempelvis fra formelle samarbejder mellem flere kommuners lokale fødevarenetværk i et afgrænset geografisk område: Østjylland, Djursland/Randers, Limfjorden, Midtjylland, Vestjylland eller andre hensigtsmæssige konstellationer.

Nogle af projekterne kan være fra en ansøgerkreds af flere eller på tværs af de regionale fødevarenetværk.

Forventede resultater og anvendte effektindikatorer:

Indsatsen forventes at få følgende effekter:

- I perioden 2011-2013 er der udviklet og etableret mindst 2-3 større, regionale afsætningsnetværk, der er godkendt under "Culinary Heritage"-ordningen eller tilsvarende.
- Fire forsøgsprojekter med nye forretnings- eller afsætningsmodeller er igangsat i samarbejde med detailhandlen, offentlige/private kantiner, kultur- og oplevelsessteder og/eller hotel- og restaurationsbranchen. Af disse er mindst to gjort permanente inden udgangen af 2013.
- Ved udgangen af 2013 er der mindst 100 af regionens spisesteder, der anvender og profilerer regionale fødevarer.
- Der er ved udgangen af 2013 igangsat mindst 3 forløb med fokus på professionalisering af netværksaktører,

Generelt forventes indsatsen at styrke de regionale fødevarerets netværks organisering og professionelle virke – herunder især styrke samarbejdsflader til turismeområdet.

Derudover forventes indsatsen at skabe national synlighed for de deltagende fødevarerets virksomheder samt blive en løftestang for udviklingsprojekter, hvor der kan eksperimenteres med alternative afsætningsmodeller og forretningsmodeller.

C2.4 Udvikling og demonstration i fødevarerets sektoren m.m.

Målsætninger:

Fødevarer er et prioriteret satsningsområde i Vækstforums Erhvervsudviklingsstrategi frem mod 2020. Indsatsen sigter på at forbedre især de små og mellemstore virksomheders innovationskompetencer for at lette omstillingsprocessen fra traditionel masseproduktion til en mere differentieret og værdiskabende fødevarerproduktion.

I en landdistrikts- og yderområdesammenhæng kan fokus på lokale fødevarer være en vigtig løftestang for udviklingen af det lokale erhvervsliv.

De iværksatte initiativer under Vækstforums fødevarerets satsning har primært fokus på de mindre og mellemstore virksomheder, som udgør hovedparten af det midtjyske fødevarerets erhverv. Der er erkendt et behov for også at iværksætte en indsats for de små små fødevarerproducenter, der for manges vedkommende er primærproducenter. Disse

producenter står ofte for nogle af de kvaliteter, som trenden omkring fremtidens fødevarer foreskriver: bæredygtighed, sundhed, smagskvalitet og den gode historie. De små fødevarereproducenter udgør samtidig en vigtig inspirations- og fødekilde for "det store" fødevarerehvervs fremtidige produkter og forretningskoncepter. Det kræver dog en langt bedre organisering og professionalisering af områdets aktører, end man ser det i dag.

Målsætningen for indsatsen er at styrke opstart og overlevelse blandt nystartede virksomheder samt øge konkurrenceevnen for fødevarereproducenter- og virksomheder i landdistrikterne ved ruste dem bedre til at indgå i og bidrage aktivt til udviklingen af større regionale afsætningsnetværk. Dette skal ske ved at styrke innovationen samt udvikle nye og bedre produkter, processer og teknologier i den enkelte virksomhed og i samarbejder inden for netværkene.

Der er to overordnede mål med indsatsen:

- At afprøve og dokumentere nye teknologier og processer, der kan medvirke til at lette overgangen fra at være en traditionel primærproducent inden for jordbruget til at være en fødevarereproducent.
- At udvikle nye produkter, processer, teknologier og samlede produktionskoncepter, der kan bidrage til de enkelte producenters såvel som regionale afsætningsnetværks vækstpotentiale.

Målgrupper:

Målgruppen er små og mellemstore fødevarereproducenter eller grupper af disse (eksempelvis i form af lokale fødevarerenetværk), der deltager eller ønsker at deltage i større regionale afsætningsnetværk.

Udviklingsindsatsen:

Mange fødevarereproducenter, der ønsker at tilslutte sig et afsætningsnetværk, oplever overgangen fra at være primærproducent inden for jordbruget til at være fødevareraktivitet som en stor udfordring. Generelt er primærproducenter inden for jordbruget dækket godt ind af fælles kommercielle aftaler og ordninger, når det gælder logistik, sporbarhed, afsætning og kvalitetskontrol. Ved at overgå til at være selvstændig fødevareraktivitet med hel eller delvis forarbejdning af egne råvarer står man pludselig selv med en lang række nye opgaver og krav, som ofte kræver teknologiske og procesmæssige investeringer og indsigt. Mange tidligere jordbrugere har desuden måttet erfare, at særlige løsninger udviklet til mikroskala-produktion er meget svære at finde eller ganske enkelt ikke eksisterer.

Samtidig kan nye mere "bløde" forretningsaspekter vise sig vigtige, såsom koblingen af oplevelser og historier til produkterne, hvilket kan få stor indflydelse på den måde, hvorpå man producerer, fremviser og dokumenterer sin fødevarerproduktion på.

Indsatsen under "Udvikling og demonstration inden for fødevarerektoren..." er fokuseret på at afhjælpe nogle af de *procesmæssige og teknologiske barrierer*, som denne omstilling indebærer. Samtidig skal indsatsen medvirke til at styrke den enkelte producents samt det samlede afsætningsnetværks vækstpotentiale ved at *udvikle nye og optimere eksisterende teknologier, processer og produkter*. Endelig skal indsatsen medvirke til at udvikle og afprøve helt *nye produktionskoncepter*, eksempelvis "færdigpakkede" produktionsløsninger til mikroproduktion af fødevarer.

Procesmæssige og teknologiske barrierer for mikroproduktion:

Indsatsen har fokus på tilpasning, demonstration og dokumentation af teknologier og processer særligt målrettet mikroproduktion af fødevarer. Der iværksættes projekter med fokus på eksempelvis kvalitetsstyring, produkters sporbarhed, fødevarerikkerhed, dokumentation/oplevelser og bæredygtighed. Som eksempel kunne nævnes afprøvning af et elektronisk sporbarhedssystem, der udover at kunne levere valide standardoplysninger om produkterne "fra jord til bord" også kunne give gårdbutikkens gæster og turister informationer om produktionsanlægget, produktionsprocessen, områdets terroir og natur, opskrifter, produkternes CO2 regnskab og restauranter, som anvender produkterne.

Projekter der – udover øget vækst - har til formål at forberede eller kvalificere fødevarereproducenters deltagelse i afsætningsnetværk, vil blive prioriteret.

Udvikling og optimering af teknologier, processer og produkter:

I takt med at samarbejdet i et afsætningsnetværk udvikles og modnes, vil der opstå nye innovative ideer samtidigt med, at der vil være et løbende behov for at introducere nye produkter og metoder, som kan medvirke til at skabe øget vækst og konkurrenceevne for netværkets fødevarereproducenter.

Indsatsen sigter på at udvikle nye og optimere eksisterende teknologier, processer og produkter i fødevarerikksomhederne med henblik på at styrke netværksvirkomhedernes samlede konkurrenceevne. F.eks. kan et fælles udviklingsprojekt for 2 netværksaktører føre til resultater – eksempelvis et innovativt produkt eller en energibesparende proces – som hurtigt kan udbredes til andre netværksdeltagere, hvorved der kan opnås en konkurrencefordel for netværket som helhed. Dette er en metode, der kan sikre, at en nyskabelse hurtigt får tilstrækkelig "volumen", en hurtig implementering og dermed en synlig effekt.

Nye produktionskoncepter:

Indsatsen har fokus på udvikling og afprøvning af enkle koncepter for produktionsopstart i en mindre fødevarerikksomhed. Formålet med sådanne "kom godt

og nemt i gang"-løsninger er at gøre det nemmere for producenter og iværksættere på fødevarerområdet at komme i gang med en fødevarerproduktion i mindre skala. Samtidig kan koncepterne i sig selv danne grundlag for udvikling af nye forretningsområder.

Inden for iscreme området har man et godt eksempel på, hvordan færdigpakkede produktionskoncepter har betydet, at mange nye små producenter har set dagens lys de seneste år, og en ny "branche" er opstået.

Under denne indsats kan lignende koncepter udvikles og afprøves inden for andre produktkategorier, eksempelvis vin, most, ost.

Forventede projekter:

Der forventes igangsat en række større og mindre demonstrations- og udviklingsprojekter med deltagelse af fortrinsvist små og mellemstore virksomheder, som enten er eller ønsker at være en del af et større afsætningsnetværk. Det kan være projekter, der er initieret i eksisterende afsætningsnetværk, med det formål at udvikle enkeltvirksomheders og/eller netværkets samlede værditilvækst eller projekter, der kan medvirke til at styrke dannelsen af og forretningsgrundlaget for nye bæredygtige afsætningsnetværk.

Forventede resultater og anvendte effektindikatorer:

Indsatsen forventes af få følgende effekter:

- Inden udgangen af 2015 gennemgår mindst fem små fødevarerproducenter en forretningsudvikling fra at være primærproducenter til at være fødevarer virksomhed med mere end fem ansatte.
- Minimum 20 afsætningsnetværksinitierede/-baserede fødevarerprodukter og processer er udviklet og afprøvet inden udgangen af 2015.
- Ved udgangen af 2015 er minimum tre nye produktionskoncepter til mikroproduktion udviklet og afprøvet. Heraf er mindst et af koncepterne blevet et selvstændigt forretningsområde.

C2.5 Natur og miljøprojekter

Målsætninger:

Målsætningen er gennem en øget indsats inden for natur og miljø at fremme levevilkår for dyr og planter, bevare og fremme natur-, miljø-, kultur- og landskabsværdier, samt

fremme offentlighedens adgang til disse værdier, for herigennem at tilgodese borgernes og turisternes ønsker om adgang til naturen, rekreation og naturoplevelser.

Målgrupper:

Den primære målgruppe udgøres af kommunerne.

Udviklingsindsatsen:

Natur og miljøprojekterne skal ved at understøtte en gunstig udvikling i naturen - og hermed en udvikling af landdistrikterne - bidrage til:

- at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed ved at skabe gode levevilkår for vilde dyr og planter
- at bevare og fremme miljø-, natur-, kultur- og landskabsværdier
- at fremme rekreative værdier og offentlig adgang til områder af høj naturværdi
- at etablere forbindelseslinier mellem naturlige biotoper og øge antallet af småbiotoper og
- at fremme velfærd for græssende husdyr i natur- og landskabsplejen

Forbedrede natur- og miljøforhold vil betyde mere attraktive landdistrikter og dermed øget interessen for bosætning uden for de større byer. Forbedrede naturoplevelser vil også have en positiv effekt i forhold til udvikling af turismen.

Indsatsen retter sig mod følgende fire områder, hvortil der kan søges om støtte:

- Planlægning af større natur og miljøprojekter
- Etablering af særlige levesteder for dyrearter
- Græsningsprojekter
- Beskyttelse, etablering og genopretning af natur og miljø

Der kan opnås støtte til projekter som fremmer biologisk mangfoldighed og offentlighedens adgang til naturen inden for og udenfor Natura 2000 områder, når projekter bidrager til at understøtte aktiviteter under Miljø- og Naturplan Danmark 2020, Vandrammedirektivet eller Natura 2000-direktiver. Projekter her kan f.eks. være afgræsningsprojekt i forbindelse med etablering af våde enge efter vand og naturplanerne, eller projekter der fremmer borgere og turisternes adgang til de etablerede naturområder. Der vil også kunne være tale om pleje og genetablering af mere lysåben natur, forbindelseslinier mellem Natura2000 områder og andre naturområder, samt etablering af småbiotoper for bilag IV arter.

Der kan desuden søges om tilskud til projekter som supplerer den direkte indsats efter de statslige Vand- og Naturplaner. Det kan være projekter som fremmer øget biologisk mangfoldighed ud over den direkte indsats, eller øger den offentlige adgang, herunder den rekreative og anvendelse af naturarealer i tilknytning til projekter som gennemføres i henhold til vand- og naturplanerne.

Der kan ikke ydes støtte til udarbejdelse af naturplaner, etablering af vegetationsstriber og jordfordeling. Der kan ikke opnås støtte til projekter, som er lovpligtige kommunale opgaver f.eks. projekter der indgår som direkte indsatser efter de statslige Vand- og naturplaner.

Planlægning af større natur og miljøprojekter

Der kan søges om støtte til planlægning af større projekter vedrørende særlige levesteder for dyrearter, græsningsprojekter eller projekter vedr. beskyttelse, etablering og genopretning af natur og miljø.

Etablering af særlige levesteder for dyrearter.

Der kan søges om støtte til artsforbedrende tiltag for bilag 4 arterne, herunder kan der søges om støtte til etablering samt retablering (genopretning) af mindre søer (mellem 100-1.000 kvadratmeter) og stendiger (eller retablering af disse) for at skabe særlige levesteder for dyrearter.

Græsningsprojekter.

Der kan søges om støtte til græsningsprojekter der skal medvirke til at sikre afgræsning af plejekrævende græs- og naturarealer, hvor områdernes natur- og biotopforhold forbedres.

Beskyttelse, etablering og genopretning af natur og miljø

Der kan søges om støtte til ikke-produktionsfremmende investeringer, der har til formål at beskytte, etablere og genoprette natur og miljø for at understøtte implementering af Miljø- og Naturplan Danmark 2020, Vandrammedirektivet, Natura 2000 direktiver, herunder fremme offentlighedens adgang op til og inden for projektområdet samt dennes brug af området

Ansøgningsfrister:

Der kan søges om tilskud en gang årligt med første ansøgningsrunde 1. april 2012. Herefter er ansøgningsfristen 1. oktober 2012 og 1. april 2013. Projekter der opnår tilskud skal være afsluttet regnskabsmæssigt med udgangen af 2015.

Konkrete projektansøgninger bør tage udgangspunkt i en samlet kommunal planlægning på natur og miljøområdet, der indbefatter en prioritering af indsatsen. Det forudsættes endvidere, at mindre projekter "pakkes" i en samlet ansøgning fra den enkelte kommune.

De kommunale projekter bør desuden bidrage til gennemførelse af en målrettet sammenhængende udviklingsindsats. Det betyder, at projekterne også skal bidrage til udviklingen i landdistrikterne og skal understøtte den kommunale og regionale turismeindsats.

Det tværgående perspektiv vil således indgå i prioritering af ansøgningerne. I ansøgningerne skal det derfor beskrives, hvordan projekterne ud over bidraget til et renere miljø og bedre natur, bidrager til de øvrige overordnede mål i landdistriktsprogrammet om attraktive levevilkår i landdistrikterne og evt. nye arbejdspladser i landdistrikterne.

Forventede resultater og anvendte effektindikatorer:

- Der forventes gennemført 50 projekter som samlet set forbedre eller medfører ny-etablering af mere end 100 lokaliteter, der forbedrer levesteder for dyr og planter efter habitatdirektivets bilag 4.
- Der forventes gennemført 15 projekter indenfor beskyttelse, etablering og genopretning af natur og miljø som understøtter Miljø- og Naturplan Danmark 2020, Vandrammedirektivet, Natura 2000 direktiver.
- Offentlighedens adgang er etableret eller forbedret til 25 naturområder til gavn for attraktive levevilkår i landdistrikterne og turisters adgang til naturen.
- Der er gennemført 15 projekter for planlægning af miljø- og naturprojekter som efterfølgende udmøntes i egentlige natur- og miljøprojekter som understøtter dette programs formål

C3. Forventede resultater og anvendte effektindikatorer

I programmet anvendes generelt de effektindikatorer, der er knyttet til ansøgningsskemaerne til de enkelte bekendtgørelser. Under de enkelte indsatsområder C2 er der angivet de forventede resultater og effektindikatorer.

Projekter der er støttet af Vækstforum skal desuden medvirke til at opfylde de vækstsmål, der fremgår af Vækstforums handlingsplan. Det betyder, at sådanne projekter også skal opfylde Vækstforums vækstsmål.

C4. Hvor mange nye arbejdspladser forventes etableret i landdistriktskommuner

Det forventes, at programmet for Grøn Vækst giver anledning til etablering af 200 nye arbejdspladser (jf. bilag)

Hovedparten af arbejdspladserne tilvejebringes gennem indsats C2.2 udvikling af nye arbejdspladser, hvor det forventes, at der kan skabes et betydeligt antal jobs indenfor turismen.

Vurderingen af effekter inden for turisme er baseret på de opstillede vækst mål i Vækstforums handlingsplan "Handlingsplan 2015 – Ny VÆKST i turismen i Region Midtjylland". Disse vækst mål inden for turisme tager udgangspunkt i Vækstforums strategiske mål om vækst.

Det forventede antal jobs inden for turisme er baseret på de kommunale og turistdestinationers handlingsplan for turisme, hvor der er angivet, hvor mange jobs som kan skabes gennem en fokuseret indsats.

Kommunerne og destinationerne opstiller realistiske vækst mål i projektansøgninger. I det omfang sådanne projekter medfinansieres via Vækstforum / Regionsrådet opstilles der konkrete resultatkrav via en resultatkontrakt. Desuden skal der på projektniveau gennemføres en evaluering af de kvantitative effekter.

D. Inddragelse og information af målgrupper

Hvordan inddrages, informeres, berøres målgruppen af indsatsen og aktiviteterne

De primære aktører er offentlige myndigheder i form af kommuner, turistdestinationer, men også LAG'erne indgår som centrale lokale aktører især i forhold til indsatsområderne C2.1 og C2.2. Desuden vil forskellige borgerforeninger kunne være relevante aktører indenfor indsatsområde C2.1 udvikling af attraktive levevilkår.

Kommunerne og Region Midtjylland vil på hjemmeside orientere om programmet for Grøn Vækst. Der vil blive udarbejdet informationsmateriale målrettet ansøgere.

Kommunerne og Region Midtjylland holder møder og indgår i dialog med relevante aktører om udarbejdelse af projekter og ansøgninger indenfor de beskrevne indsatsområder.

Der gennemføres workshops indenfor de indsatsområder, hvor det er relevant, hvor der indbydes aktører for at få udviklet større sammenhængende projekter.

E. Styring af indsatsen

E1. Her beskrives hvorledes indsatsen styres/koordineres samt programindgang for FødevarerErhverv

Kommunekontaktrådet (KKR) og Region Midtjylland har indgået en aftale om udarbejdelse af det regionale program for Grøn Vækst og administration af programmet.

Som et led i aftalen og med udgangspunkt i en drøftelse i kommunaldirektørnetværket er etableret en programgruppe med deltagere fra kommunerne og Region Midtjylland. Desuden er der etableret en fælles sekretariatsgruppe med kommunale deltagere og deltagere fra Region Midtjylland, der har udarbejdet det regionale program for Grøn Vækst.

Programgruppen udgøres af:

- 3 direktører fra kommunerne
- 3 personer fra Region Midtjylland (direktører / afdelingschef)

Formandskabet for programgruppen varetages af kommunerne.

Programgruppen har ansvaret for den overordnede administration af programmet, og har blandt andet et overordnet ansvar for programmets gennemførelse, eventuelle justeringer f.eks. omfordeling af budgettet. Væsentlige ændringer skal dog forelægges KKR og Regionsrådet til beslutning. Det bemærkes endvidere at ændringer i programmet kræver godkendelse hos FødevarerErhverv.

Der er i afsnit E2 beskrevet hvordan ansøgninger prioriteres.

Region Midtjylland er sekretariat for programgruppen og de kommunale prioriterings- og indstillingsgrupper, jf. afsnit E. Det betyder, at ansøgninger sendes til Region Midtjylland, som har ansvar for at disse behandles og efterfølgende sender indstilling til FødevarerErhverv.

Ansøgninger under de to LAG bekendtgørelser skal behandles af LAG'erne, der afgiver indstilling om støtte. Programadministrationen varetager koordination af at ansøgninger sendes til LAG'er (for fælleskommunale projekter skal alle berørte LAG'er afgive indstilling), og samler efterfølgende indstillingerne og sender disse til FødevarerErhverv sammen med ansøgningerne.

E2. Beskrivelse af hvorledes projekterne prioriteres

Region Midtjylland gennemgår ansøgninger for at påse om disse er berettiget til støtte i forhold til

- Det regionale program for Grøn Vækst
- De fem bekendtgørelser med tilhørende vejledninger

Region Midtjylland påser endvidere, at ansøgningsskemaer til FødevarerErhverv er korrekt udfyldt, og at ansøgninger er fuldt beskrevet.

Region Midtjyllands rolle som sekretariat betyder, at regionen varetager den nødvendige forberedelse af ansøgninger m.m. inden at disse prioriteres. Der udarbejdes et administrationsnotat, hvori de praktiske forhold herunder samarbejde med LAG'erne om indstillinger under der to LAG bekendtgørelser beskrives..

Ansøgninger der forudsætter medfinansiering fra Regionsrådet skal behandles af Vækstforum, som indstiller bevilling til Regionsrådet. Disse ansøgninger forudsættes ikke yderligere prioriteret, da kommunerne indgår på lige fod med Regionsrådet i Vækstforum. Efter bevilling af en regional medfinansiering i Regionsrådet sendes ansøgninger til LAG'erne der afgiver indstilling til FødevarerErhverv (sekretariatet modtager indstilling fra LAG'erne og videresender til FødevarerErhverv)

Kommunale projekter uden regional medfinansiering prioriteres og indstilles af kommunerne. LAG'erne afgiver indstilling til FødevarerErhverv inden for de to LAG bekendtgørelser. Kommunaldirektørnetværket i den midtjyske region udpeger medlemmer til prioriteringsgrupperne og til indstillingsgrupperne. Samarbejdet mellem sekretariatet (Region Midtjylland) og de kommunale prioriterings- og indstillingsgrupper beskrives også i administrationsnotatet, hvori også sammensætning af prioriteringsgrupper og indstillingsgrupper er beskrevet.

Ansøgningsrunder, prioriteringer m.m.

For at minimere administrationen fastlægges der ansøgningsrunder for projektansøgninger med undtagelse af større regionale projekter, som medfinansieres af Vækstforum.

Attraktive levevilkår:

Der er tre ansøgningsfrister for kommunale projekter – ansøgningsfristen er 1. april 2012, 1. oktober 2012 og 1. april 2013.

Ansøgninger prioriteres af en kommunal prioriteringsgruppe og en kommunal indstillingsgruppe. Herefter sender sekretariatet ansøgninger til LAG'erne, der afgiver indstilling til FødevarerErhverv (sekretariatet modtager indstilling fra LAG'erne og videresender til FødevarerErhverv)

Nye arbejdspladser:

De større projekter, hvor der er regional medfinansiering behandles løbende af Vækstforum. Efter en eventuel bevilling af regional medfinansiering i Regionsrådet sendes ansøgning til LAG'er, der afgiver indstilling til FødevarerErhverv (sekretariatet modtager indstilling fra LAG'erne og videresender til FødevarerErhverv)

Øvrige kommunale ansøgninger uden tilskud fra Regionsrådet behandles med ansøgningsfrister 1. april 2012, 1. oktober 2012 og 1. april 2013. Sådanne ansøgninger prioriteres af en kommunal prioriteringsgruppe og en kommunal indstillingsgruppe. Herefter sender sekretariatet ansøgninger til LAG'erne, der afgiver indstilling til FødevarerErhverv (sekretariatet modtager indstilling fra LAG'erne og videresender til FødevarerErhverv)

Netværksordningen:

De større projekter, hvor der er regional medfinansiering behandles og prioriteres løbende af Vækstforum. Indstillinger sendes til FødevarerErhverv efter at Regionsrådet har behandlet ansøgning om regional medfinansiering.

Kommunale ansøgninger uden tilskud fra Regionsrådet behandles med ansøgningsfrister 1. april 2012, 1. oktober 2012 og 1. april 2013. Sådanne ansøgninger prioriteres og indstilles af en kommunal prioriteringsgruppe og en kommunal indstillingsgruppe

Demonstrationsprojekter i fødevarersektoren:

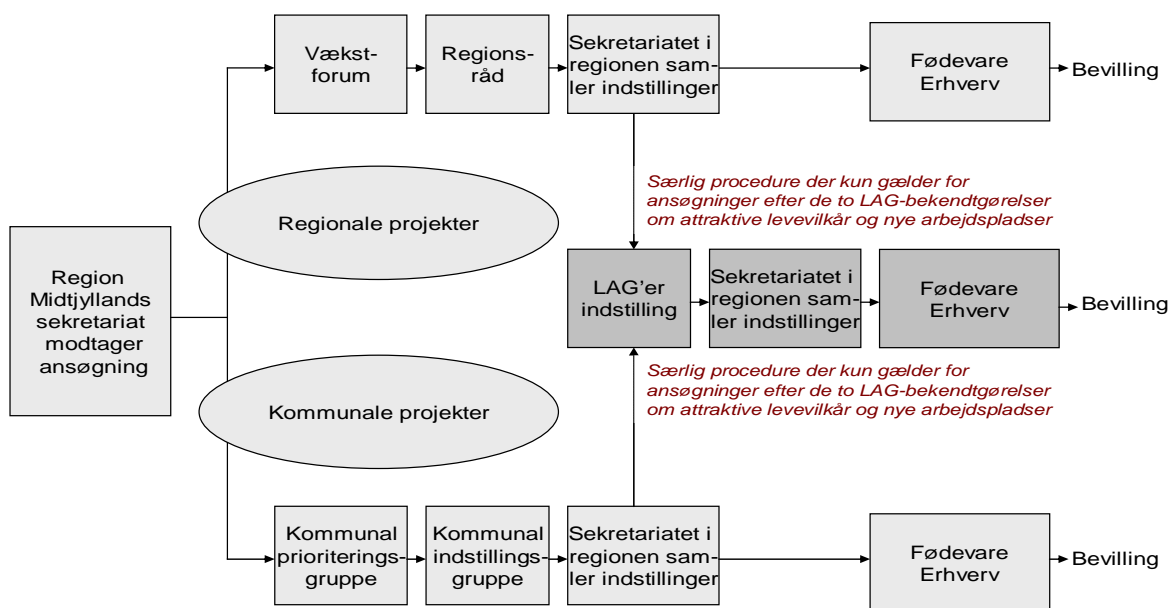
De større projekter, hvor der er regional medfinansiering behandles og prioriteres løbende af Vækstforum. Indstillinger sendes til FødevarerErhverv efter at Regionsrådet har behandlet ansøgning om regional medfinansiering.

Kommunale ansøgninger uden tilskud fra Regionsrådet behandles med ansøgningsfrister 1. april 2012, 1. oktober 2012 og 1. april 2013. Sådanne ansøgninger prioriteres og indstilles af en kommunal prioriteringsgruppe og en kommunal indstillingsgruppe

Natur og Miljø

Der er tre ansøgningsfrister for kommunale projekter – ansøgningsfristen er 1. april 2012, 1. oktober 2012 og 1. april 2013. Ansøgninger prioriteres og indstilles af en kommunal prioriteringsgruppe og en kommunal indstillingsgruppe.

Nedenstående er vist hvordan ansøgninger prioriteres og indstilles (for alle fem indsatsområder):

E3. Beskrivelse af samlet budgetstyring/koordinering

Region Midtjylland varetager som sekretariat for programgruppen den samlede budgetstyring og koordinering af programmet for Grøn Vækst i Region Midtjylland.

Dette indebærer, at Region Midtjylland anvender samme systemer til budgetstyring m.m., der anvendes af Regional Udvikling til styring af regionens midler til erhvervsfremme.

F. Budget og Finansiering

F1. Overordnet budget samt samlet tilskudsbeløb for indsatsen

Med udgangspunkt i kommunale vurderinger af en landdistriktsindsats under et program for Grøn Vækst og Regions Midtjyllands erhvervsudviklingsindsats fastlagt i Vækstforums handlingsplan 2011- 2012 (+ tilhørende strategi) vurderes der behov for en EU støtte på 95 mio. kr.

Budgettet er udarbejdet ud fra indmeldinger fra kommunerne om deres mulige medfinansiering af projekter under de enkelte bekendtgørelser.

Det overordnede budget – som betragtes som indikativ – fordeler sig på følgende måde på de 5 indsatsområder:

Beløb i mio. kr.

	EU	Region	kommuner	I alt
Attraktive levevilkår	10	0	10	20
Nye arbejdspladser	35	10	25	70
Netværksordningen	17,5	7,5	10	35
Demonstrationsprojekter i fødevaresektoren	7,5	2,5	5	15
Natur og miljø	24,5	0	20,5	45
I alt	94,5	20	70,5	185

Der er forudsat 50% støtte fra EU indenfor indsatsområderne bortset fra indsatsområdet natur og miljø, hvor EU støtteprocenten er på 55%.

Det bemærkes, at der er tale om en indikativ fordeling mellem de enkelte indsatsområder. Såfremt gennemførelsen af programmet giver anledning til en væsentlig ændret budget, kan der flyttes midler fra et indsatsområde til et andet. Dette kræver dog som minimum at programgruppen indstiller en sådan ændring, og at dette efterfølgende godkendes af FødevarerErhverv.

F2. Indikativ årlige budgetter fordelt på tilskudsordninger og tilvejebringelse af offentlig medfinansiering

Der arbejdes på en igangsætning af programmet hurtigst muligt, men der forventes ingen bevillinger fra FødevarerErhverv til projekter i 2011, da det regionale program forventes godkendt ca. 1. november 2011. Der vil blive arbejdet på størst muligt afløb af midler i 2012.

Beløb i mio. kr.

	År 2012	År 2013	I alt
Attraktive levevilkår	10	10	20
Nye arbejdspladser	40	30	70
Netværksordningen	20	15	35
Demonstrationsprojekter i fødevarerektoren	5	10	15
Natur og miljø	25	20	45
I alt	100	85	185

Finansiering i mio. kr.

	År 2012	År 2013	I alt
EU	51	43,5	94,5
Region	10	10	20
Kommuner	39	31,5	70,5
I alt	100	85	185

G. Tilvejebringelse af programmet

G1. Beskrivelse af proces mv. forud for programmets tilblivelse

Kommunerne og Region Midtjylland har i samarbejde udarbejdet programmet Grøn Vækst. Der har desuden været et længerevarende samarbejde med LAG'erne.

I juni 2010 holdt Region Midtjylland en workshop med deltagelse af 40-50 deltagere fra kommuner, LAG'er, regionale erhvervsaktører m.fl. med det formål at frembringe ideer til indsatsområder og indhold af disse. Et program for Grøn Vækst har løbende været på dagsorden på møder med LAG koordinatore, formænd og kommunale landdistriktsmedarbejdere. En sparringsgruppe om fødevarer har ligeledes bidraget med input om de relevante bkg. og indsatsen set i forhold til eksisterende kommunale og regionale initiativer.

Et første udkast til program er behandlet i Vækstforum i marts 2011.

Med udgangspunkt i FødevarerErhvervs udmøntning af aftalen om Grøn Vækst (brev af 15. juni 2011 fra FødevarerErhverv) er der indgået et programsamarbejde mellem kommunerne og Region Midtjylland.

KKR i Midtjylland tog på møde den 10. juni 2011 stilling til samarbejdet mellem KKR og Regionsrådet om samarbejdet. Med udgangspunkt heri er der etableret en programgruppe med deltagelse af kommuner og Region Midtjylland, der har stået for udarbejdelse af det regionale program.

Region Midtjylland har i juni holdt møde med LAG koordinatorene om programmet. LAG formænd og koordinatore deltog i august 2011 i et informationsmøde om det regionale program. Der forventes fremadrettet et løbende samarbejde med LAG'erne, På et møde med LAG formænd og koordinatore den 18. august er der drøftet den praktiske tilrettelæggelse af samarbejdet med LAG'erne om behandling af ansøgninger m.m. indenfor de to LAG bekendtgørelser.

KKR har på møde den 25. august 2011 behandlet og godkendt programmet, mens Regionsrådet har godkendt programmet på møde den 28. september 2011.

Vækstforum er på møde i marts 2011 orienteret om arbejdet med et program for Grøn Vækst og har på møde den 7. september godkendt programmet.

FødevarerErhverv har også løbende været inddraget i en dialog om Grøn Vækst indsatsen.

H. Tidsplan

H1. Indikativ tidsplan for udmøntningen af

Tid	Aktivitet
Nov. 11 – feb. 12	Information om programmet Behandling af ansøgninger – Vækstforum 12. december (turisme og fødevarer)
Feb. 12 – juli 12	Behandling af ansøgninger. Kommunale projekter med ansøgningsfrist 1. april inden for områderne attraktive levevilkår, nye arbejdspladser samt natur og miljø behandles. Desuden behandling af ansøgninger der prioriteres af Vækstforum
Juli 12- jan. 13	Behandling af ansøgninger. Kommunale projekter inden for natur og miljø med ansøgningsfrist 1. oktober. Desuden behandling af ansøgninger der prioriteres af Vækstforum Årsrapport 2012
Jan 13 – juli 13	Behandling af ansøgninger Kommunale projekter med ansøgningsfrist 1. april inden for områderne attraktive levevilkår, nye arbejdspladser samt natur og miljø behandles. Desuden behandling af ansøgninger der prioriteres af Vækstforum
Juli 13- jan 14	Behandling af ansøgninger, Behandling af ansøgninger der prioriteres af Vækstforum Årsrapport 2013
Jan 14- jan 16	Opfølgning på bevillinger slutrapport

Den økonomiske udmøntning fordelt på år fremgår af tabellerne i afsnit F

I. Sammenhæng med øvrige indsatser

I 1. Beskrivelse af hvordan indsatsen spiller sammen med andre indsatser

Under bekendtgørelsen nye arbejdspladser gennemføres der flere større projekter, der medfinansieres af Regionsrådet efter indstilling fra Vækstforum. Disse projekter tager udgangspunkt i Vækstforums Erhvervsudviklingsstrategi 2010-2020 og tilhørende handlingsplan for 2011-2012, hvor blandt andet turisme og fødevarer indgår som 2 strategiske indsatsområder.

Det betyder, at indsatsen under programmet for Grøn Vækst får øget styrke via samspil med de øvrige regionale erhvervsfremme aktiviteter.

De 6 yderkommuner i Region Midtjylland samt de to tilgrænsende landkommuner Holstebro og Syddjurs kommuner har sammen med Region Midtjylland med udgangspunkt i en analyse af det erhvervmæssige potentiale i yderkommunerne etableret et samarbejde, der skal medvirke til at initiere projekter, som kan medfinansieres via Grøn Vækst.

Landdistrikternes udvikling prioriteres af kommunerne i den midtjyske region, der hvert år gennemfører projekter i landsbyerne i samarbejde med LAG, under bekendtgørelserne 'Attraktive levevilkår' og 'Nye arbejdspladser'. Med Grøn Vækst programmet vil kommunernes planer for landdistrikterne kunne gennemføres flere og større projekter.

På området for natur og miljø arbejder kommunerne på at øge adgangen til rekreative områder. Et andet indsatsområde i kommunerne er at forsøge at øge biodiversiteten i naturen. Grøn Vækst programmet vil styrke disse to kommunale indsatsområder, noget der både kommer borgere og turister til gavn.

Gennem en tæt dialog med LAG'erne forventes der et tæt samspil mellem den kommunale og regionale indsats og LAG'ernes indsats indenfor attraktive levevilkår og etablering af nye arbejdspladser. Dette samspil kommer især til at foregå på det konkrete projektniveau. Derfor forventes der, at LAG'erne vil støtte supplerende indsatser, f.eks. projekter hvor der ydes støtte til mikrovirksomheder indenfor turisme.

Gennem dialog og samarbejde med aktører på fødevarerområdet bliver der også skabt sammenhæng i udviklingen af konkrete aktiviteter og projekter.

J. Snitflader til andre indsatser

G1. Beskrivelse af snitflader til andre EU-finansierede indsatser

Det regionale program for Grøn Vækst i Region Midtjylland supplerer og understøtter andre EU-finansierede indsatser. I det følgende beskrives sammenhæng og snitflader.

Sammenhæng til LAG indsatsen

Som anført under afsnit H er der et tæt samspil til LAG'ernes arbejde med udvikling af landdistrikterne.

Det forudsættes, at de større offentlige projekter under de to LAG bekendtgørelser søges støttet via programmet for Grøn Vækst. Mindre og supplerende indsatser, der støtter op om den kommunale og regionale indsats, kan støttes af LAG'erne.

Sammenhæng til EU's Regionalfond og Socialfond

Under Vækstforums strategi og handlingsplan gennemføres der under de enkelte indsatser mange aktiviteter og projekter, der også har stor betydning for udvikling af landdistrikterne. Adskillige af disse projekter er medfinansieret enten fra EU's Regionalfond eller Socialfond. F.eks. er den regionale iværksætterindsats medfinansieret af EU's Regionalfond og Socialfond

Sammenhæng til evt. Interreg projekter

I Region Midtjylland gennemføres der et Interreg projekt under Kattegat-Skagerrak programmet om udvikling af Nationalparkerne Mols Bjerge og Skjern Å (kommende) sammen med naturreservater / nationalparker i Norge og Sverige. Der er desuden tre kommuner, der indgår i et Interreg projekt om udvikling af landsbyer.

Viden og erfaringer fra disse projekter bliver inddraget i programmet for Grøn Vækst i Region Midtjylland i sammenhæng med udvikling af konkrete turistprojekter.

Sammenhæng til EU indsatser på natur og miljø

Flere kommuner gennemfører natur og miljøprojekter med finansieret fra f.eks. LIFE programmet eller Interreg programmer. Projekter under Life har bl.a. til formål at forbedre levestederne for planter og dyr inden for Natura2000 områder, herunder habitatdirektivets bilag 4 arter. Viden og erfaringer fra EU-projekter inden for LIFE og Interreg inddrages i programmet for Grøn Vækst.

Bilag: Effekter

Det er vanskeligt, at fastlægge de kvantitative effekter af Grøn Vækst programmet for Region Midtjylland, da programmet gennemføres inden for rammerne af 5 bekendtgørelser med forskellige mål

Det er udelukkende indsats C2, udvikling af nye arbejdspladser, der har som mål at etablere nye arbejdspladser, mens indsatsen under de øvrige bekendtgørelser har mere kvalitative karakter, men naturligvis også bør understøtte ønsket om etablering af arbejdspladser.

I beskrivelse af indsatsen under de enkelt bekendtgørelser er der angivet hvilke effekter, der forventes opnået via indsatsen.

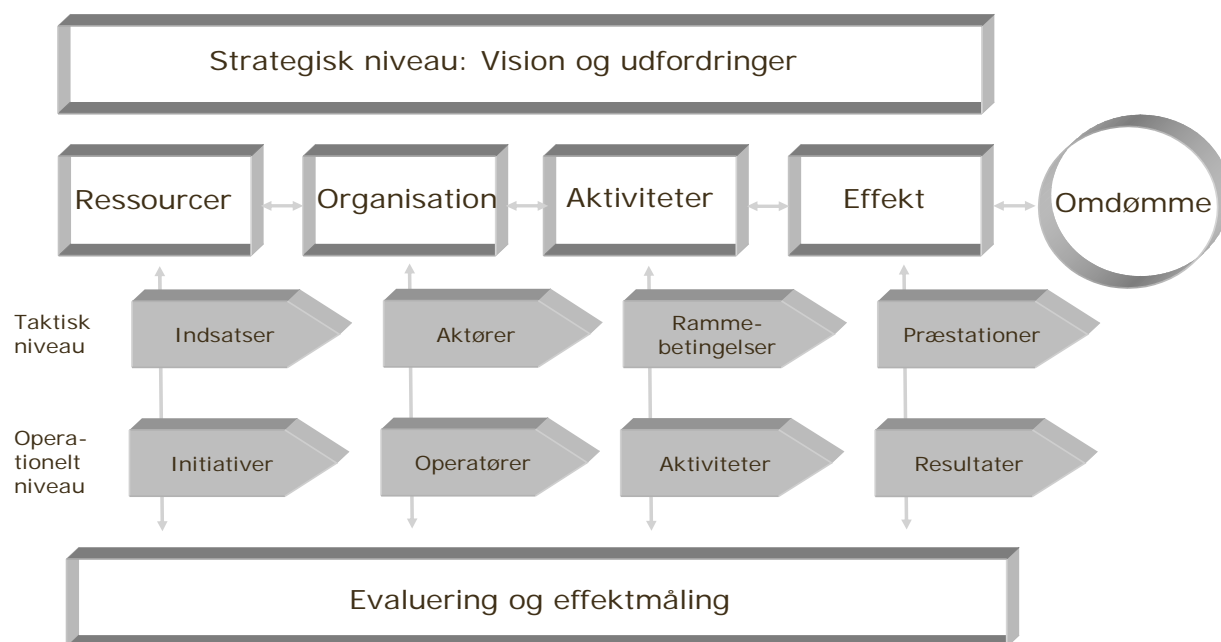
Under indsats C2 nye arbejdspladser udgør turismen en væsentlig aktivitet. Vurderingen af effekter inden for turisme er baseret på de opstillede vækst mål i Vækstforums handlingsplan "Handlingsplan 2015 – Ny VÆKST i turismen i Region Midtjylland". Disse vækst mål inden for turisme tager udgangspunkt i Vækstforums strategiske mål om vækst.

Vækstforums handlingsplan for turisme forventes at kunne skabe 900 ny arbejdspladser i perioden 2011 til 2015. Der forventes under Grøn Vækst programmet gennemført fælles kommunale og regionale projekter inden for en ramme på 25-30 mio. kr. (EU + medfinansiering fra kommuner og regioner) svarende til ca. 15% af investeringen i handlingsplanen. Forventes turisme projekter under grøn Vækst programmet at kunne skabe samme gennemsnitlige antal arbejdspladser som hele handlingsplanen, vil der kunne skabes ca. 135 ny arbejdspladser.

Der forventes desuden gennemført flere større kommunale turistprojekter, der kan generere yderligere ca. 65 arbejdspladser.

Kommuner og Region Midtjylland er meget opmærksomme på effekter af de projekter, som gennemføres under programmet for grøn Vækst. Projekter der gennemføres med støtte fra Regionsrådet skal have fokus på nedenstående effektmodel:

Analyse- og effektmodellen

Der skal for de enkelte projekter opstilles effektindikatorer, der er baseret på den enkelte bekendtgørelses mål.